

Hanna-Leena Mattila kesk

Kirjallinen kysymys oppilaiden tasa-arvoisesta lukutaidon opetus- ja kirjallisuuskasvatuksesta

Eduskunnan puhemiehelle

Lukion opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että "suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän opiskeluun kuuluu kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen. Pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään kahdeksan kokonaisteosta, joista vähintään yksi on tietokirja. "Tämä ohjaa ymmärtämään, että kokonaisteosten, mukaan lukien koko luokan tai ryhmän yhteisesti luettavat teokset, merkitys on olennainen osa äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta.

Tällöin olisi perusteltua asettaa valtakunnallinen vähimmäismäärä yhteisesti luettaville teoksille jo perusopetuksen vuosiluokilla 3—9. Esimerkiksi neljä kokonaisteosta lukuvuodessa olisi realistinen tavoite. Yhtenäinen määrä parantaisi oppilaiden yhdenvertaisuutta, sillä tällä hetkellä kirjallisuuden opetuksen käytännöt vaihtelevat merkittävästi eri kunnissa, kouluissa ja jopa saman koulun sisällä. Luettavien yhteisteosten määrä saattaa olla yhdestä neljään tai viiteen kirjaan lukuvuodessa, ja joissain kouluissa oppilaat lukevat ainoastaan omia ns. pulpettikirjojaan (lasten- ja nuortenkirjallisuutta), joiden lukemista ei välttämättä edes seurata järjestelmällisesti. Tällaisilla käytännöillä ei voida tehokkaasti opettaa luetun ymmärtämistä, kriittisestä lukutaidosta puhumattakaan.

Elokuussa 2025 äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen alakoulussa lisätään kaksi viikkotuntia. Samalla on syytä tarkastella opetuksen painopisteitä. Yläkoulun opetussisällöt ovat vaativia, ja kriittisen luku- ja kirjoitustaidon opettaminen onnistuu parhaiten oppilaiden kehitystason ja aineenopettajien pedagogisen ja sisällöllisen osaamisen myötä. Yläkoulussa opettajilla on myös laajempi ja syvällisempi koulutus kuin alakoulun luokanopettajilla. Tästä huolimatta uuden tuntijaon myötä lähes 80 % perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden tunneista sijoittuu alakouluun. Tämä aiheuttaa selkeän epäsuhdan opetuksen painotuksissa. Vastauksessanne todetaan: "Opetuksen suunnittelua ja opettajan työtä voi tukea se, että paikalliseen opetussuunnitelmaan on opettajien yhteistyönä tarkennettu kunkin lukuvuoden osalta luettavan kirjallisuuden määrää." Tämä olisi äärimmäisen tärkeä käytäntö, jotta lukukäytänteet olisivat yhtenäisiä eri kouluissa ja kunnissa.

Koska valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa ei kuitenkaan ole määritelty luettavien teosten määrää, ei edes suosituksena, ei sitä koeta tarpeelliseksi sisällyttää myöskään kunta- tai koulu-kohtaisiin opetussuunnitelmiin. Tämän seurauksena jokainen opettaja toimii omien näkemystensä pohjalta. Kaunokirjallisten teosten erilainen laajuus tai kirjallinen taso ei ole este sille, etteikö opetussuunnitelmaan voitaisi kirjata valtakunnallinen vähimmäismäärä yhteisesti luettavista

Kirjallinen kysymys KK 165/2025 vp

teoksista. Tällaisen kirjauksen jälkeen käytäntö olisi helppo vakiinnuttaa myös kuntien ja koulujen omiin opetussuunnitelmiin.

Luetun ymmärtämistä ja kriittistä lukutaitoa voidaan opettaa parhaiten silloin, kun koko luokka tai ryhmä on lukenut saman teoksen ja opettaja itse on mukana lukijana. Tällöin syntyy keskustelua, yhteisöllisyyden tunnetta sekä syvempää oman itsen ja toisten ymmärtämistä. Käytännössä kirjastot eivät tarjoa riittävästi kokonaisia teossarjoja koulujen käyttöön. Siksi opettajien on hankittava teokset koulun varoilla luokkien tai koulukirjastojen käyttöön. Toteatte, että "kouluilla on mahdollisuus käyttää yleisten kirjastojen palveluja", mutta todellisuudessa nämä palvelut ovat monin paikoin riittämättömiä erityisesti pitkien etäisyyksien kunnissa, joissa saatavuus voi olla heikko. Tästä syystä koulu- ja luokkakirjastojen kehittämiseen tarvitaan lisäresursseja ja rakenteellista tukea. Jos opetussuunnitelmaan kirjattaisiin yhteisesti luettavien teossarjojen vähimmäismäärä, voitaisiin koulujen hankintoja ohjata ja yhtenäistää. Samalla kunnat voitaisiin velvoittaa osoittamaan kouluille oppilasmäärään perustuvaa, korvamerkittyä rahoitusta kirjallisuushankintoja varten.

Peruskoulun oppilailla on oikeus saada tasavertaista äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta kaikkialla Suomessa. Tällä hetkellä tämä ei toteudu erityisesti lukutaidon, luetun ymmärtämisen ja kriittisen lukutaidon osalta. Ilman yhteisiä linjauksia oppilaiden oikeus yhdenvertaiseen opetukseen jää toteutumatta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miksi lukion opetussuunnitelmassa oleva määräys kokonaisteosten lukemisesta ei voisi soveltua myös peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin,

miten opetusministeriö ja/tai Opetushallitus aikoo seurata, millainen vaikutus elokuussa 2025 voimaan tulevilla äidinkielen ja kirjallisuuden lisätunneilla on oppimistuloksiin,

millä perusteella molemmat 1.8.2025 voimaan tulevat äidinkielen ja kirjallisuuden lisätunnit kohdistetaan ainoastaan alakouluun,

miksi yläkoulu ei saanut edes yhtä lisätuntia,

toteutuuko oppilaiden tasa-arvoinen lukutaidon opetus- ja kirjallisuuskasvatus, kun yhteiset käytänteet ja minimitavoitteet puuttuvat,

tarkentaisitteko väitettä "haasteelliseksi kirjojen määrän määrittelyn opetussuunnitelman perusteiden tasolla tekee se, että kirjojen laajuudet ja laatu voivat vaihdella paljon" ja

kertoisitteko mihin tutkimusnäyttöön perustuu väite "luettavien kirjojen tarkka määrittely voi johtaa jopa vähäisempään lukemiseen kuin mitä nykyisin toteutuu"?

Kirjallinen kysymys KK 165/2025 vp

Helsingissä 20.5.2025

Hanna-Leena Mattila kesk